YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)
13 päivänä helmikuuta 2003 *

Asiassa C-131/01,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään B. Mongin ja R. Amorosi, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Italian tasavalta, asiamiehenään U. Leanza, avustajanaan avvocato dello Stato O. Fiumara, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Italian tasavalta ei ole noudattanut palvelujen tarjoamisen vapautta koskevan EY 49—55 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa lainsäädännön, jonka mukaan muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneiden patenttiasiamiesten on kirjoittauduttava Italian patenttiasiamiesrekisteriin ja heillä on oltava asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka Italiassa voidakseen tarjota palveluja Italian patenttivirastossa käytävissä menettelyissä.

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-P. Puissochet sekä tuomarit R. Schintgen, C. Gulmann, F. Macken ja J. N. Cunha Rodrigues (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: P. Léger,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 12.9.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio on nostanut EY 226 artiklan nojalla kanteen, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 21.3.2001 ja jossa yhteisöjen tuomioistuinta vaaditaan toteamaan, että Italian tasavalta ei ole noudattanut palvelujen tarjoamisen vapautta koskevan EY 49—55 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa lainsäädännön, jonka mukaan muihin jäsenvalti-

oihin sijoittautuneiden patenttiasiamiesten on kirjoittauduttava Italian patenttiasiamiesrekisteriin ja heillä on oltava asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka Italiassa voidakseen tarjota palveluja Italian patenttivirastossa käytävissä menettelyissä.

Kansallinen lainsäädäntö

2 Patentteja koskevia säännöksiä sisältävän, 29.6.1939 annetun kuninkaan asetuksen nro 1127 (Gazzetta uffiziale della Repubblica Italiana, jäljempänä GURI, nro 215, 7.8.1979, s. 6597) 94 §:ssä, sellaisena kuin se on muutettuna 26.5.1978 annetun valtuuslain nro 260 nojalla patentteja koskevan kansallisen lainsäädännön tarkistamisesta 22.6.1979 annetulla tasavallan presidentin asetuksella nro 338 (jäljempänä asetus nro 1127/39), säädetään seuraavaa:

"Kukaan ei ole velvollinen hankkimaan hyväksyttyä asiamiestä edustamaan itseään Ufficio centrale dei brevettissä (patenttiasioita käsittelevä keskusvirasto) käytävissä menettelyissä; luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt voivat toimia työntekijänsä välityksellä, jonka ei tarvitse olla hyväksytty asiamies.

Toimeksianto voidaan antaa ainoastaan asiamiehille, joiden nimi on Ufficio centrale dei brevettin tässä tarkoituksessa pitämässä rekisterissä.

Toimeksianto voidaan lisäksi antaa asianajajalle tai oikeudelliselle asiamiehelle, joka on kirjattu kyseisen ammattikunnan jäsenrekisteriin."

3 Teollisoikeuksia hoitavien asiamiesten ammatin järjestämisestä ja näitä koskevan rekisterin pitämisestä 30.5.1995 annetun Italian tasavallan asetuksen nro 342 (GURI nro 192, 18.8.1995, s. 15; jäljempänä asetus nro 342/95) 2 §:ssä asetetaan Italian patenttiasiamiesrekisteriin kirjaamiselle seuraavat edellytykset:

"Teollisoikeuksia hoitavia hyväksyttyjä asiamiehiä koskevaan rekisteriin voidaan kirjata luonnollinen henkilö

— —

c) jolla on asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka Italiassa, paitsi jos kyse on sellaisen valtion kansalaisesta, joka sallii Italian kansalaisten kirjaamisen kansalliseen rekisteriinsä ilman tällaista edellytystä,

d) joka on suorittanut teollisoikeudellisia asiamiehiä koskevan, 27.1.1992 annetun asetuksen nro 115 6 §:ssä tarkoitetun pätevyystutkinnon tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun kelpoisuuskokeen."

4 Vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä annetun direktiivin 89/48/ETY täytäntöönpanemisesta 27.1.1992 annetun Italian

tasavallan asetuksen nro 115 (GURI nro 40, 18.2.1992, s. 6; jäljempänä asetus nro 115/92) 6 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

"Asianajajan, tilintarkastajan ja teollisoikeudellisen asiamiehen osalta [Euroopan yhteisöjen alueella ammatillisesta koulutuksesta saatujen tutkintotodistusten] tunnustamisen edellytyksenä on kelpoisuuskokeen läpäiseminen."

5 Asetuksen nro 115/92 13 §:n 1 momentin mukaan "ammatillisesta koulutuksesta annetun tutkintotodistuksen tunnustamisesta annettu asetus antaa asianomaiselle oikeuden ryhtyä harjoittamaan ammattia ja harjoittaa sitä niillä edellytyksillä, joita voimassa olevassa lainsäädännössä asetetaan Italian kansalaisille koulutusta ja ammattipätevyyttä koskevien vaatimusten lisäksi".

Oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely

6 Komissio ilmoitti Italian hallitukselle 29.7.1998 esittämällään virallisella huomautuksella katsovansa, että asetuksen nro 1127/39 94 § ja asetuksen nro 342/95 2 § ovat EY 49—55 artiklan vastaisia, ja kehotti tätä hallitusta esittämään komissiolle huomautuksensa tässä asiassa.

7 Komission mukaan on kohtuutonta vaatia toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneilta ja siellä ammattiaan laillisesti harjoittavilta patenttiasiamiehiltä, että näiden on

kirjoittauduttava italialaiseen patenttiasiamiesrekisteriin kelpoisuuskokeen läpäisemisen jälkeen ja hankittava asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka Italiassa myös silloin kun heidän toimintansa Italian patenttivirastossa käytävässä menettelyssä koskee vain yksittäistä ja satunnaista tapausta. Komission mukaan nämä vaatimukset eivät ole perusteltuja yleistä etua koskevista pakottavista syistä eivätkä oikeassa suhteessa niillä tavoiteltuun päämäärään nähden ja ne rajoittavat näin ollen perusteettomasti palvelujen tarjoamisen vapautta.

8 Komissio katsoi Italian viranomaisten antaman vastauksen olevan riittämätön ja osoitti niille 4.8.1999 täydentävän virallisen huomautuksen, jossa se toisti moitteensa ja lisäsi, että asetuksen nro 115/92 6 §:n 2 momentti ja 13 §:n 1 momentti ovat vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä 21 päivänä joulukuuta 1988 annetun neuvoston direktiivin 89/48/ETY (EYVL L 19, s. 16) vastaisia siltä osin kuin niissä asetetaan patenttiasiamiehen ammatin harjoittamisen edellytykseksi kelpoisuuskokeen läpäiseminen, vaikka kysymys olisi vain yksittäisestä ja epäsäännöllisestä toiminnasta.

9 Italian viranomaiset kiistivät 12.10.1999 päivätyssä vastauksessaan väitetyn jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen.

10 Komissio esitti 17.2.2000 perustellun lausunnon, jossa se kehotti Italian tasavaltaa toteuttamaan tuon lausunnon noudattamiseksi tarvittavat toimenpiteet kahden kuukauden kuluessa sen tiedoksiantamisesta.

11 Italian viranomaiset ilmoittivat komissiolle 14.11.2000 päivätyllä kirjeellään pysyvänsä kannassaan. Ne korostivat erityisesti sitä, että asetuksessa nro 115/92 säädetty kelpoisuuskoe on direktiivin 89/48/ETY 4 artiklan 1 kohdan viimeisen virkkeen mukainen ja että se on oikeutettu muun muassa kaiken italialaisiin patenttiasiamiehiin kohdistuvan syrjinnän välttämiseksi.

12 Koska Italian hallituksen antama vastaus ei tyydyttänyt komissiota, se päätti nostaa nyt käsiteltävänä olevan kanteen.

Kanne

Järjestelmä, joka koskee velvollisuutta kirjoittautua Italian patenttiasiamiesrekisteriin

Asianosaisten lausumat

13 Komissio toteaa, että Italian oikeudessa säädetyn mukainen järjestelmä, joka koskee velvollisuutta kirjoittautua Italian patenttiasiamiesrekisteriin, estää sellaisia patenttiasiamiehiä, jotka harjoittavat säännöllisesti ammattiaan toisessa

jäsenvaltiossa, johon he ovat sijoittautuneet, toimimasta satunnaisesti ja tilapäisesti heidän puoleensa kääntyneiden asiakkaiden asiamiehenä Italian patenttivirastossa käytävissä menettelyissä, jollei heitä ole kirjattu mainittuun rekisteriin.

14 Komissio katsoo nimittäin, että vaikka Italian tasavalta voikin määrätä sen alueelle sijoittautuviin patenttiasiamiehiin sovellettavia sääntöjä, näiden samojen sääntöjen soveltaminen muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneisiin patenttiasiamiehiin, jotka aikovat tarjota palveluja satunnaisesti ja tilapäisesti Italiassa ja joiden ammattia säännellään jo siinä jäsenvaltiossa, josta he ovat peräisin, on EY 49 artiklassa tarkoitettu palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitus.

15 Komissio muistuttaa tältä osin, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan palvelujen tarjoamisen vapauden periaatetta voidaan rajoittaa ainoastaan yleisen edun vuoksi perustelluilla säännöksillä edellyttäen, että tätä etua ei suojella palvelujen tarjoajaan sen sijoittautumisvaltiossa sovellettavin säännöksin. Lisäksi tällaisten rajoitusten on oltava objektiivisesti välttämättömiä ammattia koskevien sääntöjen noudattamisen takaamiseksi ja kyseisten sääntöjen päämääränä olevien etujen suojaamisen varmistamiseksi. Komission mukaan asianomaisen jäsenvaltion tehtävänä on näyttää toteen palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteelle asetettujen rajoitusten tarpeellisuus ja oikeasuhteisuus. Komission mukaan tällaista näyttöä ei ole esitetty nyt esillä olevassa asiassa.

16 Italian hallitus väittää ensinnäkin, että se, että patenttiasiamiehet edustavat keksijöitä kansallisessa patenttivirastossa, ei ole luonteeltaan satunnaista tai tilapäistä toimintaa EY 50 artiklassa tarkoitetussa mielessä, joten mainittu toiminta ei kuulu EY:n perustamissopimuksen palvelujen tarjoamisen vapautta koskevien määräysten soveltamisalaan.

17 Yhtä keksintöä koskevan hakemuksen jättämiseen ja rekisteröintimenettelyyn liittyvä toiminta ei nimittäin ole yksittäinen palvelusuoritus, vaan se jatkuu pitkän ajan. Tämä toiminta merkitsee pysyvää yhteyttä kyseessä olevaan virastoon koko sen arviointivaiheen ajan (viraston esittämät selvityspyynnöt, vastauskirjelmien jättäminen, hakemuksen muuttaminen jne.), joka päättyy patentin myöntämistä tai hakemuksen hylkäämistä koskevaan päätökseen. Edustajana toimiminen ulottuu näin ollen usean vuoden ajalle.

18 Italian hallitus katsoo, että on järjetöntä ajatella, että keksijä kääntyisi yhden patenttiasiamiehen puoleen, jotta tämä suorittaisi yksittäisenä toimena patenttihakemuksen jättämisen, ja sen jälkeen huolehtisi itse tai pyytäisi toista patenttiasiamiestä huolehtimaan sitä seuraavasta tutkintamenettelystä, joka edellyttää hyvin suurta ammattitaitoa. Kyse on itse asiassa monitahoisesta suorituksesta, joka edellyttää lukuisia, toistuvia ja jatkuvia toimia.

19 Italian hallitus väittää, että vaikka oletettaisiin, että kyseessä olevaa toimintaa voitaisiin harjoittaa tilapäisesti EY 50 artiklassa tarkoitetussa mielessä, velvollisuudella kirjoittautua Italian patenttiasiamiesrekisteriin, mikä edellyttää kokeen läpäisemistä, tähdätään kyseisten palvelujen vastaanottajien etujen suojaamista koskevan yleisen edun mukaisen tavoitteen suojelemiseen.

20 Toisaalta Italian toimivaltaiset viranomaiset eivät ilman järjestelmällistä kirjaamista mainittuun rekisteriin voisi valvoa toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen patenttiasiamiehen harjoittaman toiminnan satunnaista luonnetta, kun otetaan huomioon Italian patenttivirastolle osoitettujen hakemusten määrä. Lisäksi jos valvonta yksittäistapauksessa suoritettaisiin, keksinnön haltijaan kohdistuisi riski siitä, että hänen hakemuksensa julistettaisiin mitättömäksi, mikä vahingoittaisi vakavasti tämän etuja. Toisaalta Italian kyseessä olevan lainsäädännön ansiosta

voidaan valvoa patenttiasiamiesten pätevyyttä näiden tarjoamien palvelujen vastaanottajien suojelemiseksi sellaiselta vahingolta, joka saattaa aiheutua puutteellisen ammatillisen tai eettisen pätevyyden omavien henkilöiden antamista oikeudellisista neuvoista.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

21 On syytä tarkastella ensinnäkin sitä, onko Italian hallituksen väite siitä, että patenttiasiamiesten toiminta ei kuulu perustamissopimuksen palvelujen tarjoamisen vapautta koskevien määräysten soveltamisalaan, koska tätä toimintaa ei voida harjoittaa "tilapäisesti" siinä jäsenvaltiossa, jossa suoritus tapahtuu, perusteltu.

22 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy ilmi, että vastaanottavassa jäsenvaltiossa harjoitettavan toiminnan "tilapäisyyttä" EY 50 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitetussa mielessä on arvioitava sen keston lisäksi myös sen määrän, toistuvuuden ja jatkuvuuden perusteella ja että EY:n perustamissopimuksessa tarkoitettu sijoittautumisen käsite merkitsee yhteisön kansalaisen mahdollisuutta osallistua pysyvästi ja jatkuvasti muun kuin sen jäsenvaltion taloudelliseen elämään, josta hän on peräisin (asia C-55/94, Gebhard, tuomio 30.11.1995, Kok. 1995, s. I-4165, 25 ja 27 kohta).

23 Ratkaiseva peruste perustamissopimuksen palveluja koskevan luvun soveltamiselle taloudelliseen toimintaan on se, ettei asianomaisen henkilön osallistuminen vastaanottavan jäsenvaltion taloudelliseen elämään ole luonteeltaan pysyvää ja jatkuvaa.

24 Vaikka patenttiasiamiehen edustustoiminta kansallisessa patenttivirastossa käytävässä menettelyssä — eli toiminta, joka sisältää muun muassa patenttihakemusten jättämisen ja seuraamisen sekä niiden suojelun — käsittää joukon pitkän ajanjakson kuluessa tehtäviä toimia, ei voida katsoa, että tällainen toiminta välttämättä merkitsee pysyvää ja jatkuvaa osallistumista vastaanottavan jäsenvaltion taloudelliseen elämään. Lisäksi mikään ei estä palvelujen vastaanottajaa kääntymästä patenttiasiamiehen puoleen yhden tai useamman sellaisen yksittäisen toimen suorittamista varten, jotka liittyvät kyseessä olevan toiminnan harjoittamiseen. Niillä haitoilla, joita tällainen menettely Italian hallituksen mukaan aiheuttaisi, ei ole merkitystä arvioitaessa sitä, onko kyseessä oleva toiminta vastaanottavassa jäsenvaltiossa palvelujen tarjoamista yhteisön oikeuden kannalta.

25 Näin ollen patenttiasiamiehen toiminta voi kuulua EY:n perustamissopimuksen palvelujen tarjoamisen vapautta koskevan luvun soveltamisalaan.

26 Lisäksi kuten yhteisöjen tuomioistuin on useaan kertaan todennut, EY 49 artiklassa ei vaadita ainoastaan poistamaan kaikkea toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen palvelujen tarjoajan syrjintää kansalaisuuden perusteella, vaan siinä edellytetään myös kaikkien rajoitusten poistamista, vaikka niitä sovellettaisiin erotuksetta sekä kotimaisiin palvelujen tarjoajiin että muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneisiin palvelujen tarjoajiin, jos näillä rajoituksilla estetään toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen, siellä vastaavanlaisia palveluja lainmukaisesti tarjoavan henkilön toiminta, haitataan tätä toimintaa tai tehdään se vähemmän houkuttelevaksi (ks. muun muassa asia C-58/98, Corsten, tuomio 3.10.2000, Kok. 2000, s. I-7919, 33 kohta).

27 Sellaisille muuhun jäsenvaltioon kuin Italian tasavaltaan sijoittautuneille patenttiasiamiehille, jotka haluavat tarjota palveluja tässä viimeksi mainitussa

valtiossa, asetettu velvollisuus rekisteröityä Italian patenttiasiamiesrekisteriin on EY 49 artiklassa tarkoitettu rajoitus (ks. vastaavasti muun muassa em. asia Corsten, tuomion 34 kohta).

28 Vaikka tätä alaa ei ole yhdenmukaistettu, palvelujen tarjoamisen vapautta perustamissopimuksen mukaisena perustavanlaatuisena periaatteena voidaan rajoittaa vain yleistä etua koskeviin pakottaviin syihin perustuvilla oikeussäännöillä, joita sovelletaan kaikkiin vastaanottavassa jäsenvaltiossa toimiviin henkilöihin tai yrityksiin, edellyttäen, että tätä etua ei suojella palvelujen tarjoajaan sen sijoittautumisvaltiossa sovellettavin säännöksin (ks. muun muassa em. asia Corsten, tuomion 35 kohta).

29 Kyseessä olevalla Italian lainsäädännöllä pyritään takaamaan patenttiasiamiesten tarjoamien palvelujen laatu ja suojelemaan näiden palvelujen vastaanottajia. Vaikka tällaiset päämäärät ovat yleistä etua koskevia pakottavia syitä, joilla voidaan perustella palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitus, suhteellisuusperiaatteen mukaan sen, että jäsenvaltion kansallisia säännöksiä sovelletaan muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneisiin palvelujen tarjoajiin, täytyy myös olla tavoiteltavien päämäärien saavuttamiseen soveltuva keino, eikä tällä keinolla saada ylittää sitä, mikä on välttämätöntä näiden päämäärien saavuttamiseksi (ks. muun muassa asia C-76/90, Säger, tuomio 25.7.1991, Kok. 1991, s. I-4221, 15—17 kohta ja em. asia Corsten, 38 ja 39 kohta).

30 Kuten komissio on perustellusti huomauttanut, sen ammatillista kelpoisuutta tarkastavan kokeen osalta, jonka suorittamisen jälkeen patenttiasiamiesten on kirjoittauduttava Italian patenttiasiamiesrekisteriin, ei tehdä mitään eroa niiden palveluntarjoajien välillä, joiden ammatillinen kelpoisuus ja pätevyys on tarkastettu siinä jäsenvaltiossa, josta he ovat peräisin, ja niiden palveluntarjoajien välillä, joiden osalta ei tällaista tarkastusta ole tehty.

31 Lisäksi kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 45 kohdassa, Italian tasavallan oikeutetusti tavoittelemien päämäärien saavuttamiseksi olisi voitu ryhtyä muihin, vähemmän rajoittaviin toimenpiteisiin.

32 Näin ollen kyseessä oleva Italian lainsäädäntö, vaikka sitä sovelletaankin palvelujen tarjoajan kansalaisuudesta riippumatta ja vaikka se näyttää olevan tarjottujen palvelujen vastaanottajien suojelemiseen soveltuva keino, ylittää sen, mikä on välttämätöntä tällaisten päämäärien saavuttamiseksi.

33 Näin ollen ensimmäinen kanneperuste on hyväksyttävä.

Kanneperuste, joka koskee vaatimusta asuinpaikasta tai ammatillisesta kotipaikasta Italiassa

Asianosaisten lausumat

34 Komissio väittää, että asetuksen nro 342/97 2 §:ään sisältyy palvelujen tarjoamisen vapautta koskevan periaatteen perusteeton rajoitus siltä osin kuin siinä säädetään, että jotta henkilö voitaisiin kirjata niitä patenttiasiamiehiä koskevaan rekisteriin, joilla on oikeus harjoittaa ammattiaan Italiassa, tällä on oltava asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka Italiassa, paitsi jos kyse on sellaisten valtioiden kansalaisista, jotka sallivat Italian kansalaisten kirjaamisen omiin rekistereihinsä vaatimatta tämän edellytyksen noudattamista.

35 Komission mukaan toiseen jäsenvaltioon sijoittautunut patenttiasiamies on toisaalta taipuvainen luopumaan satunnaisen palvelun tarjoamisesta Italiassa, koska tämän olisi vaikea perustaa itselleen pysyvää ammatillista infrastruktuuria vastaanottajajäsenvaltiossa. Komission mukaan mikään Italian hallituksen esittämistä perusteluista ei voi oikeuttaa tällaista palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitusta.

36 Toisaalta komission mukaan sitä vastavuoroisuusedellytystä, jonka nojalla Italian tasavalta on valmis noudattamaan yhteisön oikeutta ainoastaan suhteissaan sellaisiin jäsenvaltioihin, jotka eivät aseta vastaavaa asumiseen liittyvää velvoitetta, ei voida yhteisön oikeuden mukaan hyväksyä (ks. muun muassa asia 232/78, komissio v. Ranska, tuomio 25.9.1979, Kok. 1979, s. 2729, Kok. Ep. IV, s. 539 ja asia C-101/94, komissio v. Italia, tuomio 6.6.1996, Kok. 1996, s. I-2691).

37 Italian hallitus toteaa, että Italiassa olevaa kotipaikkaa koskeva vaatimus mahdollistaa sen kansallisen lainsäädännön mukaan alueellisesti toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämisen patentin mitättömäksi tai pätemättömäksi julistamista vaativan osapuolen sekä patentin haltijan ja/tai lisenssinhaltijoiden ja/tai oikeudenomistajien välisissä oikeusriidoissa. Italian hallituksen mukaan tämä vaatimus on paitsi laillinen, myös lainkäyttöjärjestelmän toimivuuteen liittyvän yleisen edun mukainen.

38 Italian hallitus toteaa, että Italiassa olevan ammatillisen kotipaikan osoittamista koskevan velvoitteen täyttämiseksi riittää, että annetaan pelkkä tiedoksianto-osoite tuon jäsenvaltion alueella, eikä asuinpaikan muutosta tai infrastruktuurin perustamista Italiaan vaadita. Italian hallituksen mukaan tiedoksianto-osoitetta koskeva vaatimus on — hyvin vähäiset ja taloudellisesti merkityksettömät kus-

tannukset huomioon ottaen — täysin oikeutettu ja oikeasuhteinen kyseisten palvelujen vastaanottajien suojelemiseen ja lainkäyttöjärjestelmän tehokkaaseen toimintaan liittyvistä yleistä etua koskevista pakottavista syistä.

39 Lopuksi vastavuoroisuusedellytyksen osalta Italian hallitus toteaa, että sen on tulkittava ilmaisevan sitä, että Italian lainsäätäjä on halunnut ennakoida tulevia tilanteita, joissa kolmansien maiden kanssa tehtyjen sopimusten tai yhteisön säännösten sekä yhteisön ja kolmansien maiden välillä tehtyjen sopimusten nojalla olisi mahdollista säädellä tilannetta eri tavalla. Italian hallitus, vaikka se osoittaakin olevansa valmis muuttamaan mainittua edellytystä, katsoo, että kyse on itse asiassa vähäisestä kysymyksestä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

40 Ensinnäkin on syytä huomata, että asetuksen nro 342/95 2 §:n sanamuodon mukaan Italian patenttiasiamiehiä koskevaan rekisteriin voidaan kirjata vain luonnollinen henkilö, jolla on "asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka Italiassa", paitsi jos kyse on sellaisen valtion kansalaisesta, joka sallii Italian kansalaisten kirjaamisen kansalliseen rekisteriinsä ilman tällaista edellytystä.

41 Näin ollen Italian hallituksen perusteluja, joiden mukaan rekisteröinti Italian patenttiasiamiesrekisteriin edellyttää ainoastaan tiedoksianto-osoitteen olemassaoloa Italiassa, ei voida hyväksyä.

42 Asetuksen nro 342/95 2 §:ssä tarkoitetun asuinpaikkaa tai ammatillista kotipaikkaa koskevan velvoitteen osalta on syytä todeta, että vaatimus, että patent-

tiasiamiehellä, joka on jo sijoittautunut toiseen jäsenvaltioon ja hyväksytty siellä ja joka haluaa tarjota palveluja, on oltava pysyvä asuinpaikka tai pysyvä ammatillinen kotipaikka vastaanottajajäsenvaltiossa, on palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitus (ks. vastaavasti erityisesti asia 252/83, komissio v. Tanska, tuomio 4.12.1986, Kok. 1986, s. 3713, 18 kohta).

43 Tällaista vaatimusta voidaan pitää EY 49 ja EY 50 artiklan mukaisena vain, jos näytetään, että kyseisellä toimialalla on yleistä etua koskevia pakottavia syitä, jotka oikeuttavat palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitukset, että tätä etua ei ole jo suojattu sijoittautumisvaltion säännöillä ja että samaa lopputulosta ei voida saavuttaa vähemmän rajoittavilla säännöillä (ks. muun muassa em. asia komissio v. Tanska, tuomion 19 kohta).

44 Tarpeeseen määrittää alueellisesti toimivaltainen tuomioistuin Italiassa rekisteröityä patenttia koskevissa oikeusriidoissa sekä haluun varmistaa menettelyn asianmukainen kulku voidaan vedota sellaisina yleistä etua koskevina pakottavina syinä, jotka voivat oikeuttaa palvelujen tarjoamisen vapauden rajoituksen.

45 Kuitenkin Italiassa olevaa asuinpaikkaa tai ammatillista kotipaikkaa koskeva vaatimus ylittää sen, mikä on välttämätöntä näiden päämäärien saavuttamiseksi, koska Italian tasavalta olisi voinut ryhtyä vähemmän rajoittaviin toimenpiteisiin mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

46 Sen vastavuoroisuusedellytyksen osalta, josta myös säädetään asetuksen nro 342/95 2 §:ssä ja josta ei mitenkään käy ilmi, että se ei sovellu muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneisiin palvelujen tarjoajiin, on ainoastaan todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan (ks. em. asia komissio v. Ranska, tuomion 9 kohta; asia 325/82, komissio v. Saksa, tuomio 14.2.1984, Kok. 1984, s. 777, 11 kohta ja em. asia komissio v. Italia, tuomion 27 kohta) jäsenvaltio ei voi perustella omien jäsenyysvelvoitteidensa noudattamatta jättämistä sillä, että vastavuoroisuusperiaatetta ei ole noudatettu tai että toinen jäsenvaltio on mahdollisesti rikkonut perustamissopimusta.

47 Tästä seuraa, että myös toinen kanneperuste on hyväksyttävä.

48 Näin ollen on todettava, että Italian tasavalta ei ole noudattanut EY 49—55 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa lainsäädännön, jonka mukaan muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneiden patenttiasiamiesten on kirjoittauduttava Italian patenttiasiamiesrekisteriin ja heillä on oltava asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka Italiassa voidakseen tarjota palveluja Italian patenttivirastossa käytävissä menettelyissä.

Oikeudenkäyntikulut

49 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut, että Italian tasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, ja koska Italian tasavalta on hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Italian tasavalta ei ole noudattanut EY 49—55 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa lainsäädännön, jonka mukaan muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneiden patenttiasiamiesten on kirjoittauduttava Italian patenttiasiamiesrekisteriin ja heillä on oltava asuinpaikka tai ammatillinen kotipaikka Italiassa voidakseen tarjota palveluja Italian patenttivirastossa käytävissä menettelyissä.**

2) **Italian tasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Puissochet Schintgen Gulmann

Macken Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 13 päivänä helmikuuta 2003.

R. Grass

kirjaaja

J.-P. Puissochet

kuudennen jaoston puheenjohtaja